

MILYEN LESZ BUDAPEST TIZ ÉV MULVA ?

Arta Lestyán Sándor

— Hajhó fiúk! Szarvas az utcán! A pesti utcán!

— Csak úgy vágat! Lába alatt porzik a hó!

— Milyen hatalmas az agancsa!... Ül-dözik!

— Gyerünk mi is! Nézzük, mi történik vele!

A királyutcai elemi iskola udvarán abbamaradt a hólabdacsa, a hőember-készítés, amivel a fiúk a szünetben foglalatzkodtak. A pirosra csipett arcú gyerekek kirohantak az utcára és elvegyültek az emberseregben, mely a nem mindennapi látványosságot élvezte. A hatalmas szarvas, a magyar erdők koronásvadja, nagy szökkenésekkel vágatott az út közepén. Nyakát a magasba emelte, sokágú agancsa egész a hátára simult. A Gyár-utca sarkán egy pillanatra megtorpant a rikoztó, üvöltöző tömeg látára és riadtan fordult be a Sugár-útra, ahol eszeveszett futásnak iramodott. Akkor már nyomában voltak a lóháton nyargaló vadászok, meg a szűkölő, vonító vadászkopók. Hamarosan körbefogták a szarvast. A gyönyörű vad nem talált egérutat, egyébként is fáradt volt már nagyon s hirtelen összeroskadott a vadászok és a kutyák gyűrűjében. Éles kürtző harsant:

— Hallali! Hallali!

Az agyongyötört szarvast az egyik vadász tarkónszúrta késével. Piros vér szivárgott a hóval lepett pesti utcára. A nagyurak szórakozása, téli szarvasvadászata véget ért.

Mindez nem is olyan régen, most hetvenhét esztendeje történt, a mai Sztálin-úton, a MÁV-épület tájékán. Bizonyára vannak dereshajú öregek, akik még emlékeznek rá. Jókai Mór is megörökitette számunkra a nagyvárosok életében oly ritka eseményt, a »Hon« című akkori napilapban.

Budapest abban az időben már nagyvárosnak számított és éppen elindult a világvárosias fejlődés útján. Ennek az útnak kezdetét a mi büszke Sztálin-útunk ősének, a Sugár-útnak építkezése jelenti.

*

Hetven esztendeje...

Vajjon, nem merült fel már azt megelőzően a gondolat, hogy Budapest nagyvárossá, világvárossá épüljön? Dehogyan! Széchenyi István, aki első állandó Dunahídunkat, a Lánchidat megálmodta,

évtizeddel előbb sikraszállt, hogy a pesti por és sár helyét terek, ligetek foglalják el a terv nélkül, egységes elgondolás nélkül épült kőfalak összevisszaságában. Tánicsics Mihály, az 1848–49-es szabadságharc egyik legnagyobbja, üldözötten, börtönében vakoskodón szót emelt a Dunapart pesti és budai oldalának széles, egészséges sétányá fejlesztése ügyében. Tánicsics sportpályákat, művésznevelőt is követelt a város akkori uraitól. Akadt egy Reitter Ferenc nevű haladó szellemű mérnök, aki a mostani Nagykörút helyén csatornát akart építeni, hajózható csatornát, az ipar, a kereskedelem fejlesztésére, a város jobb levegővel való ellátása érdekében. A Margitszigetnél ágazott volna ki Reitter Ferenc csatornája a Dunából és a Petőfi-hídnál torkolt volna ismét a vén folyóba. Teherhajók, személyhajók közlekedtek volna a csatornán, kisebb-nagyobb hidak ívelték volna át, nehogy a közlekedés akadályt szenvedjen. Ha a csatorna létrejön, a Nagykörúton sosem szaladgáltak volna villamosok és a környék népe por és piszok helyett üde levegőt élvezhetett volna.

De a csatorna nem jött létre, ellenben megépült a mása Bécsben. Bécs, az akkori császárváros, kézzel-lábbal akadályozta Budapest fejlődését. Elgáncsolta a tervet, megölte az álmokat, csodák-csodája, hogy első világvárosi útvonalunk, a Sugár-út mégis felépülhetett! Felépült, de nem volt benne köszönet. A szarvasvadász urak lovagló-útja lett, az ő palotáik és bérházaik sorakoztak fel a két oldalán és maga a nyílegyenes útvonal nem vezetett sehonnán sehová. Egyik vége a körüli házrengetegbe torkolt, a másik vége pedig a Városligetbe.

Ez azért érdekes és azért ejt gondolkodba, mert Preisich Gábor, a mi újjászületett Budapestünk főépítésze, a napokban jelentette be, hogy a városépítés első tízéves szakaszának tervében, a több ezer lakást magukba foglaló új városnegyedek kialakításában, jelentős szerep jut a Sztálin-út — hetvenhét évvel ezelőtt Sugár-út — külső meghosszabbításának is.

Budapest, az urak Budapestje, nem épülhetett szocialista világvárosnak. A mi Budapestünk, az ország szíve, a nép Budapestje, most azzá épül.

*

A jövő Budapestjének terveiből ma még csak a főbb irányelvek vannak meg, hátra

van a részletek, a közvetlen feladatok kidolgozása. Am a főbb irányelvek ismeretében is elénk vetítődik a kép: milyen lesz Budapest tíz esztendő múlva?

Tíz esztendőt mondunk, de a budapesti városi tanács tervezőirodája a főváros további fejlődésének, szelítésének tervezésében 25 esztendővel gondolkodik előre. Ennyi időre van szükség, hogy a mult hibáit felszámolhassuk, hogy gyönyörű fővárosunkban biztosítsuk az egész lakosság kényelmes lakását, egészséges munkahelyét, zavartalan közlekedését, szórakozását, üdülését.

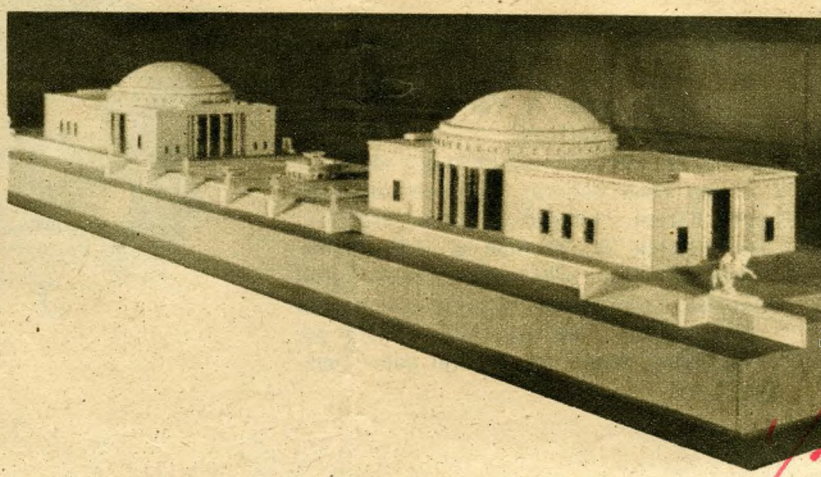
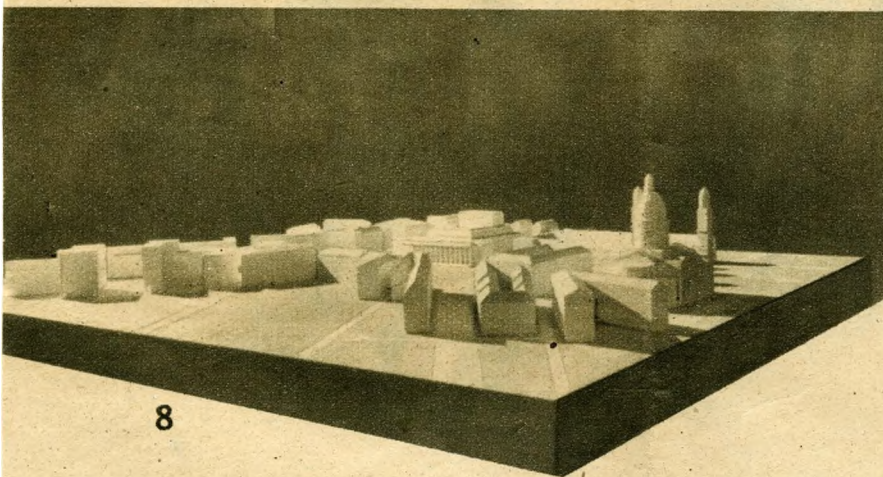
Érdemes itt egy pillanatra ismét visszatérni a multba, nem évszázadokra, hanem évtizedekre. Ötven esztendeje felerült a gondolat, hogy a fővárosnak szüksége van új Nemzeti Színházra. Akkoriban volt egy Nemzeti Színházunk, mégpedig olyan, mely nagyon közel állt a magyar nép szívéhez: az első állandó kőszínház volt Budapesten, ott állott a Rákóczi-út sarkán, ahol a Kossuth Lajos-utca beletorkollik. Egy kicsit kopott, elavult volt az épülete, de minden követ megszentelték a nemzeti kultúra napszámái, magyar nyelvünkért, irodalmunkért, színházművészetünkért lelkesen küzdő színészek, írók. Az ötven év előtti főváros elhatározta, hogy új Nemzeti Színházat épít, tervpályázatot hirdetett, egyben a régi épületet sürgősen lerombolta. A Nemzeti Színház — a mai épületben — ideiglenes hajlékot kapott és hajléka azóta is ideiglenes, mert az új színház nem épült fel. Mi persze most felépítjük. A jövő Budapestjének terveiben egyik sarkalatos pont az új Nemzeti Színház megteremtése.

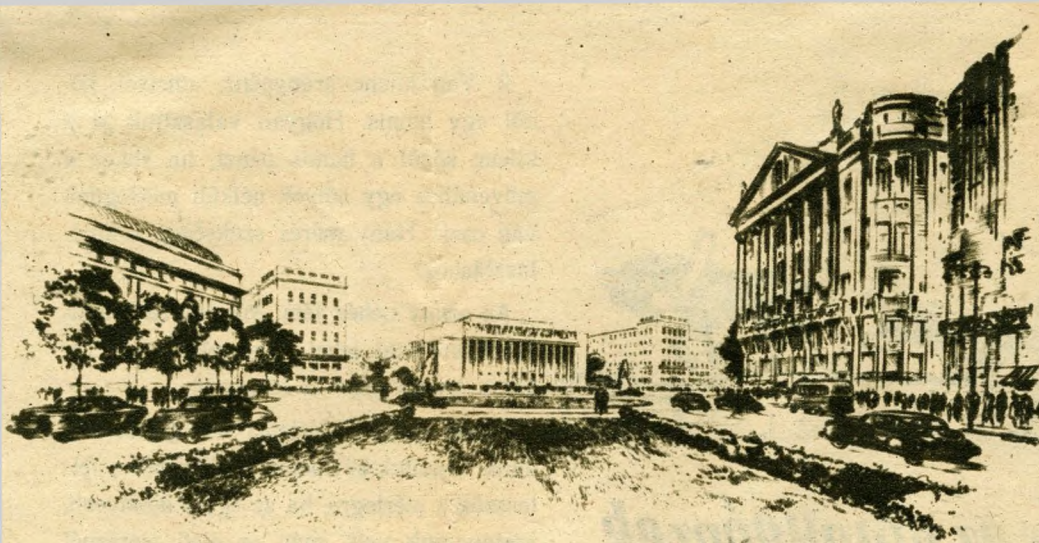
Ki ne ismerné a budai Várat, a budai Várhegy polgári lakónegyedét? Műemlékszámba megy itt minden épület, magyar mesteremberek, művészek, iparosok nagy-szerű kezemunkáját dicséri. A budai Várból még néhány évtizeddel ezelőtt is szép, építészetiileg nagyon becses, történelmileg nevezetes kőkapukon át lehetett lejutni a környező városrészekbe. Nos, ezeket a kőkapukat, a városfejlesztésre való hivatkozással egy szép napon sorra lerombolták. Az egyiket aztán, a Bécsi-kaput, sok-sok évvel később újból felépítették, lemásolva a régit, az eredetit.

Mit mond nekünk a két példa? Elmondja, elpanaszolja, arról vádaskodik, hogy a kapitalisták Budapestjén meggondolatlanul, tervszerületlenül építkeztek. De százával sorolhatnánk fel példákat arról is, hogy

Ilyen egy városrendezési terv modellje

Ilyen lesz a földalatti vasút főbejárata

A tervezők előre lerajzolják a jövő városrészét

a városfejlesztés, a városszépítés, csak magával a belső városrészekkel, a gazdagok lakóhelyeivel törődött. A munkáslakónegyedek, az úgynevezett peremvárosok, Budapest mostohagyermekai voltak. A felszabadulás után legsürgősebb feladatunk volt, hogy jóvátegyük a múltnak ezt a bűnét. Ma már a főváros szívére ölelte az egykori peremvárosokat, az újonnan épült lakótelepeket korszerű közlekedés kapcsolja be a nagyváros lüktető vérkeringésébe. Ez csak az első lépés volt a városfejlesztésben, hiszen ugyanakkor el kellett tüntetnünk a háborús romokat is, új hidakat, középületeket, tereket, parkokat kellett építenünk, meg kellett javítanunk közlekedési hálózatunkat, a közműveket, melyek kiöregedtek. Egyben megkezdjük a Földalatti Gyorsvasút nagyarányú munkáját, s megnyitottuk a Népstadiont.

Budapest fejlődésében újabb hatalmas lépés következik: a városrendezési feladatok közül azok, melyeket eddig elég távolinak tekintettünk, az új kormányprogram szellemében közeli feladatokká váltak. Ezek között a feladatok között is elől áll a lakásépítkezés nagyarányú fokozása.

A dolgozók életszínvonalának emelkedése a jelenleginél jóval több korszerű, egészséges, kényelmes lakást követel Budapesten. Az építésszek tehát, akik a jövő Budapestjének tervein dolgoznak, úgy alakították és alakítják át ezt a hatalmas méretű tervet, hogy egyik legfontosabb irányelvnek tekintik a lakásépítések nagyarányú fokozását, s ezzel párhuzamosan Budapest népének tényleges szükségleteit.

Preisich Gábor, Budapest főépítésze a várostervezők feladatát úgy határozta meg, hogy a jövő Budapestjének megteremtésében most az élre került a szocialista lakónegyedek kialakítása. Mit jelent ez bővebben kifejtve?

Tíz év alatt tíz és tízezer lakás épül Budapesten. Az építésszek és a tervezők számítása szerint az elkövetkező tíz esztendőben annyi lakos jut a fővárosban új otthonhoz, mint Újpest, Kőbánya, Pesterzsébet, Csepel, Kispest és Lőrinc mai lakossága együttvéve. Ennyi lakást természetesen nem lehet a jelenlegi üres és bontással szabaddá váló területeken felépíteni. Újabb nagy területeket kell igénybevenni s meglévő, elhanyagolt városrészeket kell átépíteni.

Nagy feladat ez, körültekintést, előrelá-

tást és főleg szeretetet követelő! Nem elég, hogy a sok, sok tízezer lakást úgy kell elhelyezni, hogy egészségesek, kényelmesek, legyenek s lakóik könnyen megközelíthessék munkahelyüket. Ugyanakkor gondoskodni kell a lakóházakhoz tartozó parkokról, játszóterekről, oktatási és egészségügyi intézményekről, az üzletek és a közművek kialakításáról.

Hol javasolják a várostervezők az új városnegyedeket? A többi között a Sztálin-híd budai és pesti hídfőjének környékén, mint már említettük a Sztálin-út külső meghosszabbításánál és a Kerepesi-út, az Üllői-út mentén. Javasolja a tízéves városfejlesztési terv Újpest, Kőbánya, Csepel központi részének nagyvárosias kiépítését, ezzel egyidejűleg az idevezető útvonalak, a Váci-út, az Üllői-út, a Hungária-körút fejlesztését. Ugyanakkor a városfejlesztés kiegészíti a házagosan beépült Vizivárost, Kelenföldet, Zuglót, majd később a Ferencvárost, a külső Józsefvárost és a belső Erzsébetvárost is. A jövő Budapestjének terve indítványozza a pesti és a budai Dunapart megfelelő kiépítését és építészeti kialakítását. Indítványozza, hogy a budai hegyvidék keleti lejtőin a dolgozók részére családi házak épüljenek, a parkok, zöldterületek, sportligetek, gyógyfürdők szaporodjanak és szépüljenek és megszülessen Budapest úgynevezett városközpontja, mely nagyrészt már kialakult: az Alkotmány-tértől a Calvin-térig terjedő városnegyed.

A városközpont szerves részeivé válnak a Kossuth Lajos-tér, a Szabadság-tér, a Molotov-tér, a Roosevelt-tér, az Engels-tér, s az ezeket összekötő főútvonalak. Az Engels-térre javasolják például az új Nemzeti Színházat, de ez még csak javaslat. Élénk viták, szakértő hozzászólások közben halad előre a hatalmas munka, elsősorban a legközelebbi feladatokról. Építőművészeink hangsúlyozzák, hogy nemcsak olyan várost akarnak építeni, mely a lakosság szükségleteit szolgálja, de kielégíti a lakosság művészeti, eszmei igényeit is. Ez azt jelenti, hogy a terveknek számításba veszik Budapest világhíres természeti adottságait: a budai hegyvidéket és a Dunát. A magyar főváros városképének két olyan

jellegetessége ez, amit ki kell alakítani a világon s talán még a főváros sem dicsekedhet vele.

Az építésszek, várostervezők feladatát megkönnyíti, hogy ellentétben a múlttal, ma szabadon, tervszerűen, szocialista módon alkothatnak. A telek- és házbérspekuláció immár nem gátolja a legszebb, legkorszerűbb városépítészeti tervek megvalósítását.

Ma még nagyrészt papíron, rajzokban, képekben, vázlatokban, apró mintákban áll előttünk a kép, hogy milyen lesz Budapest tíz esztendő múlva. De az elmúlt évek feladatainak megoldása bebizonyította, hogy mi már ezen a téren sem álmodunk, hanem dolgozunk és a tervekből valóság válik. A mag, amit elvetünk, a fiatal csemete, melyet elültetünk gyökeret ereszt, törzset nevel, szárba szökken és dús lombot hajt, melyek között százszínű virágok illatoznak és édes, ízes gyümölcs terem.

*

Az idén nyáron, a balatonparti Szigligeten, a szőlőhegyen, megismerkedtem egy öreg parasztemberrel. Vállát több mint hatvan esztendő nyomta, gyakran fájlalta a lábát, többnyire a kis kertjében üldögélt. Ott, a kertben mondta nekem:

— A kert fáinak jórészt még az apám ültette, nevelte. Kiöregedtek, mégis kedvesek nekem... De legjobban a szívemhez nőtt az a diófa, amit én ültettem. Talán azért, mert évről évre láttam, hogy cserepedik, terebélyesedik. A szemem láttára nőtt, növekedett, előttem serdült a fényben, előttem rázta meg a vihar, eggyé vált az életemmel...

Gyermekeink, ifjúságunk szemeláttára nő, növekedik, épül, szépül, fejlődik, gazdagodik hazánk szíve, szépséges Budapestünk. Becsüljük történelmi múltját, szeretjük régi köveit, melyek a miénk lettek, óvjuk, ápoljuk művészeti emlékeit. Legbűszkébbek mégis arra vagyunk, amit a mai nemzedék alkot, terem, hiszen a ma alkotásainak, az apák kezénymán születő új, szocialista magyar fővárosnak minden szépségét, kincsét, értékét hazánk most serdülő gyermekei, ifjúsága élvezzi majd igazán...

Kerényi Jenő Munkácsy-díjas szobrászművész a földalatti vasút részére szobrot készít

